

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศิลปะทิเบต

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล

TIBETAN ART

ศิลปะทิเบต

TIBETAN ART

ศิลปะทิเบต

TIBETAN ART

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2559

600.-

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล

ศิลปะทิเบต/ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล

1. ศิลปกรรมทิเบต. 2. ศิลปะ -- ทิเบต. 3. ศิลปกรรมพุทธศาสนา -- ทิเบต.

709.515

ISBN 978-974-03-3452-1

สพจ. 1986

สสสศูนย์วิชาการ ผู้สังคม
www.ChulaPress.com
Knowledge to All

ลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 1,000 เล่ม พ.ศ. 2558

การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น

ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้จัดทำนาย ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

สาขา

ศาลาพระแก้ว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2 โทรสาร 0-2254-9495

ม.นเรศวร จ.พิษณุโลก โทร. 0-5526-0162-4 โทรสาร 0-5526-0165

ม.เทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4421-6131-4 โทรสาร 0-4421-6135

ม.บูรพา จ.ชลบุรี โทร. 0-3839-4855-9 โทรสาร 0-3839-3239

โรงเรียนนายร้อย จปร. จ.นครนายก โทร. 0-3739-3023 โทรสาร 0-3739-3023

ม.พะเยา จ.พะเยา โทร. 0-5446-6799-800 โทรสาร 0-5446-6798

จัตุรัสจามจุรี (CHAMCHURI SQUARE) ชั้น 4 โทร. 0-2160-5301-2 โทรสาร 0-2160-5304

รัตนธิเบศร์ (แยกแคราย) โทร. 0-2950-5408-9 โทรสาร 0-2950-5405

ม.เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จ.นครราชสีมา โทร. 0-4492-2662-3 โทรสาร 0-4492-2664

มือถือ 08-6392-7785

Call Center (จัดส่งทั่วประเทศ) โทร. 0-2255-4433 <http://www.chulabook.com>

และเครือข่าย

ร้านค้า, หนังสือเข้าชั้นเรียน ติดต่อแผนกขายส่ง สาขารัตนาธิเบศร์ (แยกแคราย)

โทร. 0-2950-5408-9 โทรสาร 0-2950-5405

มีจำหน่ายที่ ร้านซีเอ็ดทุกสาขา ร้านนายอินทร์ทุกสาขา และร้านหนังสือชั้นนำทั่วประเทศ

กองบรรณาธิการ : กนิษฐา กิตติคุณ

พิสูจน์อักษร : ปุญญिता บุญเปี่ยม

ออกแบบปกและรูปเล่ม : I Can Do

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [5904-173]

โทร. 0-2218-3557 โทรสาร 0-2215-3612

<http://www.cuprint.chula.ac.th>

คำนิยม

ในส่วนตัวมีความสนใจในศิลปะทิเบตมานาน เพราะว่าเป็นงานศิลปะที่แปลกและแฝงปรัชญาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแตกต่างไปจากพุทธปรัชญาที่พวกเราคุ้นเคย เนื่องจากพวกเราเป็นชาวพุทธฝ่ายเถรวาท นับถือพระพุทธเจ้าองค์เดียวเท่านั้น ส่วนของทิเบตเป็นพุทธฝ่ายมหายาน มีพระพุทธเจ้ากับพระโพธิสัตว์หลายองค์ แต่ละองค์ก็มีประวัติและอิริยาบถที่น่าพิศวงน่าอัศจรรย์อย่างยิ่ง และก็เป็นที่มหายานที่แปลกแยกออกจากจีน จนมีการขนานนามนิกายมหายานของทิเบตว่า ลัทธิลามะ (Lamaism) ซึ่งผสมผสานพระพุทธศาสนากับลัทธิตันตริกของอินเดียและของทิเบตเอง

สิ่งที่น่าสนใจก็คือมีการสร้างสรรค์งานศิลปะที่แฝงสัญลักษณ์ออกในแนวลัทธิ พระลามะทั้งหลายล้วนเป็นศิลปินหรือเป็นช่างวาด จึงไม่มีชื่อของผู้สร้างงานเป็นของคนใดคนหนึ่งเหมือนอย่างทางตะวันตก ทุกคนต่างร่วมกันทำงานในงานชิ้นเดียวกัน ในทางประวัติศาสตร์ศิลปะจึงยากที่จะจำแนกสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจน ภาพจิตรกรรมทังกา หรือ ทังกา (Thangka) ที่น่าพิศวง มีทั้งการวาด การเย็บปักถักร้อย วาดทั้งบนผืนผ้า ทำเป็นธง หรือวาดบนกำแพง หรือวาดบนผ้าใบ วิธีการที่แปลกวิธีหนึ่งคือใช้ทรายสีหลากหลายยัดลงตามช่องกำหนด ซึ่งเป็นวิธีที่ศิลปินสมัยใหม่บางคนนำไปใช้ หลักปรัชญาศิลปะนี้ก็คือทุกอย่างเป็นอนิจจัง แม้กระทั่งในงานศิลปะ เพราะว่าภาพเหล่านี้ก็สูญสลายทำลายตัวในไม่ช้า (destructive art) จึงน่าสนใจในด้านสุนทรียศาสตร์หลายปัญหา เช่น สุนทรียภาพของงานศิลปะคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความสวยความงามเป็นเรื่องรอง ผู้สร้างเป็นกลุ่มบุคคลผู้ศรัทธาจึงเป็นงานศิลปะของชุมชนที่มีความเชื่อร่วมกัน ไม่ใช่งานศิลปะของปัจเจกบุคคลและสุนทรียภาพสูงสุดคือความงามตามอุดมคติของชาวตะวันตก

ผมคงไม่สามารถบรรยายได้ทั้งหมด เนื่องจากหนังสือ “ศิลปะทิเบต” ที่เขียนโดยรองศาสตราจารย์ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล ได้อรรถาธิบายอย่างแจ่มแจ้งแล้ว ทั้งงานสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม ซึ่งเท่ากับวงการศิลปะของไทยได้ตำราเล่มใหม่ที่สามารถให้ความกระจ่างในเรื่องของความศรัทธานั้นมีอำนาจอันลึกล้ำเหนือเหตุผล อีกทั้งมหาชนชาวไทยก็ได้หนังสือที่แตกต่างไปจากที่ปรากฏ จนกล้ากล่าวว่า ไม่มีหนังสือของไทยเล่มใดที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธาของชาวทิเบตได้มากเท่าเล่มนี้ คงต้องขอบคุณผู้เขียนที่ให้ความกระจ่างในศิลปะทิเบตเป็นอย่างดี

ผ. นว ร ฐมนนงษ์

ศ.กิตติคุณ กำจร สุนพงษ์ศรี

คำนำ

หาก “ซัมบาลา” คือปลายทางแห่งฟากฝัน หรือหาก “แซงกรีลา” คือแดนดินที่ยังไร้ซึ่งคำตอบ “ทิเบต” ดินแดนแห่งหลังคาโลกที่ชาวโลกล้วนรู้จัก คือคำตอบที่อยู่ในจิตใจของชาวทิเบตมาช้านาน ความสุขในปลายฝันไม่ได้อยู่เห็นห่างหรือรางเลือน หากแต่อยู่ในเบื้องลึกจิตใจของชาวทิเบตมาเนิ่นนาน นัยร้อยนับพันปีมีเสื่อมคลาย เป็นความสุขที่อยู่ใต้ร่มกาสาพักตร์แห่งพระพุทธศาสนาที่เปรียบประหนึ่งชีวิตของพวกเขา โดยที่ไม่ต้องฝันใฝ่หาไขว่คว้า

ความเข้าใจเกี่ยวกับทิเบตศึกษาในสังคมไทยเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง แต่ขาดข้อมูลและหนังสือ ตำรับตำราสำหรับการศึกษาค้นคว้าอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะทิเบตในบริบทของศิลปกรรม ยิ่งยาก ในการหาข้อมูลภาคภาษาไทยเพื่อใช้ในการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงเป็นแรงบันดาลใจ อย่างแรงกล้าที่ทำให้ผู้เขียนได้มุ่งมั่นรวบรวมข้อมูลเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะทิเบตในแง่มุมต่าง ๆ โดยตัด มายาคติในปัญหาทางการเมืองหรือความขัดแย้งใด ๆ เพื่อให้ข้อเท็จจริงและเนื้อหาที่มีความชัดเจน และเข้าใจได้อย่างเป็นระบบทางวิชาการ ทำให้การเรียบเรียงนั้นต้องใช้เวลาอันมากกว่า 3 ปีจึงสำเร็จ เสร็จสิ้นลง

แม้ความลำบากในการเขียนอาจไม่สามารถบ่งบอกบรรยายได้ด้วยตัวอักษร แต่เจตนารมณ์ ที่ผู้เขียนมุ่งหวังจะให้ผลงานเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาวัชรยาน ได้ทำให้เกิดความมานะพยายามก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ การเรียบเรียงหนังสือ “ศิลปะทิเบต” เล่มนี้ ผู้เขียนได้ใช้กระบวนการเขียนทางวิชาการผ่านเนื้อหาทางการถ่ายทอดผลงานศิลปะและมุมมอง ของความงามเชิงศิลป์ โดยครอบคลุมทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ภายใต้เนื้อหา ที่ร้อยเรียงตามลำดับประวัติศาสตร์ศิลปะทิเบต อันเป็นต้นธารแห่งศิลปกรรมทิเบตหรือวัชรยานศิลป์ ทั้งหมด

หากคุณความดีของหนังสือเล่มนี้จะยังประโยชน์แก่วงการศึกษาและสังคมไทย ผู้เขียนขอโน้ม ถวายแต่พระธรรมคำสอนของลัทธิมาลัมพุทธเจ้าที่ยั่งยืนมากกว่าสองพันห้าร้อยปี เพราะศิลปะทิเบตนั้น แตกต่างไปจากมุมมองประวัติศาสตร์ศิลปะในชนชาติและวัฒนธรรมอื่น ๆ หากแต่ศิลปะทิเบตนั้นเป็น หนึ่งเดียวกันกับความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาอย่างมีเสื่อมคลาย

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เห็นคุณค่าและตีพิมพ์เผยแพร่ หนังสือให้ออกสู่สาธารณชน

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล

มีนาคม 2559

สารบัญ

หน้า

คำนิยม

คำนำ

สารบัญ

บทนำ.....	1
ทิเบตสมัยก่อนประวัติศาสตร์.....	11
ทิเบตสมัยประวัติศาสตร์.....	23
อาณาจักรชางซุง.....	27
อาณาจักรทูโบ.....	41
จักรวรรดितिเบต.....	51
สมัยอาณาจักรกุเก.....	131
สมัยศาสนจักรและดาไลลามะ.....	157
- ป้อมปราการในทิเบต.....	191
- วัดในทิเบตระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 11-17.....	198
- สถาปัตยกรรมทิเบต.....	243
พุทธศิลป์ทิเบต ประติมากรรม จิตรกรรมทั้งกา และมันดาลา.....	249
- สกุลพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ เทพผู้พิทักษ์ และธรรมบาลนิกายวัชรยาน.....	250
- มหาสิทธิ์และธรรมจารย์นิกายวัชรยาน.....	274
- ประติมากรรมทิเบต.....	292
- จิตรกรรมทั้งกา.....	319
- มันดาลา.....	391
- มันดาลาทราย.....	393
สัญลักษณ์ศิลป์ทิเบต.....	399
บรรณานุกรม.....	447
ประวัติผู้เขียน.....	451

ບຸກຄຳ

2 TIBETAN ART

แผนที่เขตปกครองตนเองทิเบต สาธารณรัฐประชาชนจีน

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับทิเบต

“**ทิเบต**” ได้รับการขนานนามว่าเป็น *ดินแดนแห่งพระธรรม (Land of Dharma)* และมีสมญานามว่า *หลังคาโลก (Roof of the World)* เพราะด้วยความสูงเหนือระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ยกว่า 4,000 เมตร ครอบคลุมพื้นที่ที่ราบสูงที่สูงที่สุดในโลก ทำให้มีความกดอากาศต่ำ ภูมิอากาศหนาวเย็น ระดับออกซิเจนต่ำ และเบาบาง ชื่อคำว่า **ทิเบต (TIBET)** นั้น เป็นชื่อเรียกที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน แต่สำหรับชาวทิเบตแล้วนั้นจะเรียกกันว่า **เพอ** (แต่ส่วนใหญ่มักออกเสียงว่า **โบด (Bod)** ตามรูปศัพท์ในภาษาอังกฤษ) ชาวทิเบตนั้นจะเรียกตนเองว่า **เพอปะ (Bodpa)** ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า **Tibetan** ส่วนในภาษาจีนนั้นจะออกเสียงว่า **ซีจ้าง (Xizang)** และเรียกชนเผ่าชาวทิเบตว่า **จ้างจู่ (Zangzu)**

ประชากรชาวทิเบต (Tibet Population)

ประชากรชาวทิเบตนั้น มีจำนวนประมาณ 5,400,000 คน ในจำนวนนี้เป็นชาวทิเบตที่อาศัยอยู่ในเขตปกครองตนเองทิเบตในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีจำนวนประมาณ 3,002,166 คน (ข้อมูลสำรวจเมื่อ ค.ศ. 2010) และในจำนวนประชากรทั้งหมดนี้ แบ่งตามชาติพันธุ์ดังนี้ ชนเผ่าทิเบต (เพอปะ) 92.8% ชนเผ่าอื่น (จีน) 6.1% ชนเผ่าเมินปะ 0.3% ชนเผ่าหุย (มุสลิม) 0.3% และชนเผ่าอื่น ๆ อีก 0.3% ในขณะที่อีกกว่า 2 ล้านคนเป็นชาวทิเบตที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณมณฑลชิงไห่ เสฉวน ยูนนาน และกานซู

นอกจากนี้ ยังมีชาวทิเบตอพยพที่พำนักในต่างประเทศอีกประมาณกว่า 225,000 คน ได้แก่ ชาวทิเบตในอินเดีย เนปาล ภูฏาน สหรัฐอเมริกา แคนาดา สวิตเซอร์แลนด์ ไต้หวัน และสหราชอาณาจักร¹

ภูมิศาสตร์ของทิเบต (Geography of Tibet)

เขตปกครองตนเองทิเบตตั้งอยู่บนบริเวณที่ราบสูงทิเบต (The Tibetan Plateau) ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทิศเหนือติดกับเขตปกครองตนเองซินเจียงและมณฑลชิงไห่ ทิศตะวันออกติดกับมณฑลเสฉวน ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดกับมณฑลยูนนาน ส่วนทิศใต้และทิศตะวันตกติดกับประเทศพม่า อินเดีย ภูฏาน และเนปาล ซึ่งมีแนวตะเข็บชายแดนที่มีความยาวกว่า 4,000 กิโลเมตร

ทิเบตมีสภาพอากาศเบาบาง ปกคลุมด้วยหิมะ เทือกเขาน้ำแข็งและทะเลสาบเป็นจำนวนมาก มีพื้นที่ประมาณ 1,228,400 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นบริเวณที่สูงที่สุดของโลก มีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 4,572 เมตร (15,000 ฟุต) โดยส่วนหนึ่งของที่ราบสูงทางตอนใต้ของทิเบต มีแนวคดเคี้ยวของเทือกเขาหิมาลัย ซึ่งมีระดับความสูงมากกว่า 6,000 เมตรขึ้นไปเป็นระยะทางยาว 2,400 กิโลเมตร

ภูมิอากาศในเขตที่ราบสูงทางตอนเหนือมีอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง ฤดูหนาวมีอุณหภูมิเฉลี่ย -20 ถึง 10 องศาเซลเซียส ในขณะที่ฤดูร้อนมีอุณหภูมิต่ำกว่า 10 องศา ส่วนเทือกเขาทางตอนใต้และตะวันออกมีอากาศอบอุ่นขึ้น ฤดูหนาวมีอุณหภูมิ -2 ถึง 8 องศาเซลเซียส ในขณะที่ฤดูร้อนมีอุณหภูมิประมาณ 15 ถึง 22 องศา²

ที่ราบสูงทิเบต (The Tibetan Plateau) ซึ่งเป็นใจกลางของเขตปกครองตนเองทิเบต เป็นที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า ที่ราบสูงชิงไห่-ทิเบต (The Qinghai-Tibetan Plateau) หรือ ชิงจั่ง (Qingzang) เพราะมีอาณาเขตครอบคลุมทั้งบริเวณเขตปกครองตนเองทิเบตและมณฑลชิงไห่ ธรรมชาติในทิเบตจึงนับเป็นสิ่งมหัศจรรย์แห่งหนึ่งของโลก เพราะไม่เพียงแต่ตั้งอยู่ ณ ตำแหน่งที่สูงที่สุดในโลกเท่านั้น สภาพแวดล้อมในทิเบตยังมีภูเขา แม่น้ำและทะเลสาบเป็นจำนวนมาก มีหิมะปกคลุมเกือบตลอดทั้งปี ผืนแผ่นดินที่เป็นเขตปกครองตนเองทิเบตนั้นเป็นที่ราบกว้างใหญ่ มีพื้นที่มากกว่า 1.3 ล้านตารางกิโลเมตร มีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 4,600 เมตร จึงเป็นที่มาที่ได้รับสมญานามว่า หลังคาโลก โดยรอบของที่ราบสูงทิเบตล้อมรอบด้วยภูเขาสูงทั้งสามด้าน ประกอบด้วยเทือกเขาคุนหลุน (คุนลุน) ทางทิศเหนือ เทือกเขาหิมาลัยทางทิศใต้ และเทือกเขาคาราโครัมทางทิศตะวันตก ที่สำคัญที่สุดนั้นก็คือ ที่ราบสูงทิเบตยังเป็นแหล่งต้นกำเนิดแม่น้ำสำคัญของโลกหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำฮวงโห (Huang He river) แม่น้ำแยงซีเกียง (Yangtze river) แม่น้ำสินธุ (Indus river) แม่น้ำพรหมบุตร (Brahmaputra river) แม่น้ำสาละวิน (Salween river) และแม่น้ำโขง (Mekong river)

¹ Lawrenson, Brian, *Journey to Lhasa in Tibet (Asia Series)* (Boston: Marco Polo Press, 2010), pp. 5-6.

² Ibid., p. 8.

4 TIBETAN ART

ทิเบตในอดีต

แต่เดิมนั้น เมื่อกล่าวถึง “ทิเบต” จะสามารถแบ่งที่ตั้งของแคว้นใหญ่ ๆ ได้ 3 แคว้น ประกอบด้วย **แคว้นอุ-ซัง (Ü-Tsang)** **แคว้นอัมโด (Amdo)** และ **แคว้นคาม (Kham)** โดยแคว้นอุ-ซังเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่บริเวณตอนกลางของทิเบต ส่วนแคว้นอัมโดอยู่บริเวณตอนเหนือเฉียงไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนแคว้นคามคือแถบบริเวณภาคตะวันออก

ต่อมาเมื่อทิเบตได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน มีสถานะเป็น **เขตปกครองตนเองทิเบต (Tibet Autonomous Region)** อักษรย่อใช้ว่า **TAR** ดินแดนดั้งเดิมของทั้ง 3 แคว้น ในอดีตของทิเบตได้ถูกการแบ่งออกใหม่อีกครั้ง โดยสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กำหนดให้ “เขตปกครองตนเองทิเบต” ส่วนใหญ่ครอบคลุมพื้นที่ของแคว้นอุ-ซังในอดีต ส่วนพื้นที่ของแคว้นอัมโด แคว้นคามและดินแดนอื่น ๆ นั้น ได้กระจายรวมกับมณฑลที่อยู่ข้างเคียง สามารถจำแนกออกได้ดังนี้

- ตอนบนของแคว้นอัมโดอยู่ในมณฑลชิงไห่
- ดินแดนแถบกันโล (Kanlho) และฟาอีรี (Baili) อยู่ในมณฑลกานซู
- ดินแดนแถบงาปา (Ngapa) กาซี (Karze) เดเช็น (Dechen) และมีลี (Mili) อยู่ในมณฑลเสฉวน

แต่หากนับขอบเขตอิทธิพลทางวัฒนธรรมทิเบตในอดีตแล้วนั้น แท้จริงแล้วยังรวมไปถึงดินแดนแถบตอนเหนือของมณฑลยูนนาน ตอนใต้ของมณฑลซินเจียง และประเทศใกล้เคียง อาทิ ประเทศภูฏาน เนปาล ลาดักและสิกขิมในอินเดียอีกด้วย³

แผนที่แสดงพื้นที่ของ 3 แคว้นใหญ่ในอดีต ได้แก่ แคว้นอุ-ซัง (Ü-Tsang) แคว้นอัมโด (Amdo) และแคว้นคาม (Kham)

³ Lonely Planet, *Lonely Planet Tibet Travel Guide (Country Travel Guide)* (London: Lonely Planet, 2011), p. 12.

ทิเบตปัจจุบัน

เขตปกครองตนเองทิเบต (Tibet Autonomous Region)

เขตปกครองตนเองทิเบตในปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 ส่วน ประกอบด้วย

1. **นครลาซา (Lhasa)** เป็นเมืองหลวงของเขตปกครองตนเองทิเบต
ในภาษาจีนออกเสียงว่า **ลาซ่า (Lasa)**
2. เขตปกครอง**นักชี (Nagqu)** อยู่บริเวณทางตอนเหนือของทิเบต
ในภาษาจีนออกเสียงว่า **น่าชวี (Naqu)**
3. เขตปกครอง**ซัมโด (Chamdo หรือ Qamdo)** อยู่บริเวณทางตะวันออกของทิเบต
ในภาษาจีนออกเสียงว่า **ซางตู (Changdu)**
4. เขตปกครอง**ญิงชี (Nyingchi)** อยู่บริเวณทางตะวันออกเฉียงใต้ของทิเบต
ในภาษาจีนออกเสียงว่า **หลินจื่อ (Linzhi)**
5. เขตปกครอง**โลคา (Lhoka)** อยู่บริเวณทางตะวันออกเฉียงใต้ของทิเบต
ในภาษาจีนออกเสียงว่า **ชานหนาน (Shannan)**
6. เขตปกครอง**ชิกาเซ (Shigatse หรือ Xigaze)** อยู่บริเวณทางตอนใต้ของทิเบต
ในภาษาจีนออกเสียงว่า **ยื่อคาเจ้อ (Rikaze)**
7. เขตปกครอง**งารี (Ngari)** อยู่บริเวณทางตะวันตกของทิเบต
ในภาษาจีนออกเสียงว่า **อาทลี (Ali)**

แผนที่เขตปกครองตนเองทิเบต

ที่มาของคำว่า “ทิเบต”

ในบริบทของคำว่า “ทิเบต” ชาวทิเบตเรียกตนเองว่า “เผอ” (Bod, བོད་) ในขณะที่คำเรียกขานนามคำว่า ทิเบต (Tibet) นั้น มีการใช้แตกต่างกัน เช่นเดียวกับที่มาของคำว่าทิเบต ก็มีที่มาผิดแผกแตกต่างกันตามทัศนะของนักวิชาการทั้งฝ่ายจีนและฝ่ายตะวันตก นับตั้งแต่อดีตกาลที่มนุษย์เข้ามาตั้งดินแดนในที่ราบสูงทิเบต มีหลักฐานชัดเจนว่า อาณาจักรราชซุงนับเป็นอาณาจักรแห่งแรกที่ตั้งมั่นอยู่ ณ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของทิเบตเมื่อประมาณ 3,000 ปีที่ผ่านมา ต่อมาเมื่อชนเผ่ายาหลุงได้ครอบครองดินแดนแถบหุบเขาแม่น้ำยาหลุง ชังโป และผนวกรวมอาณาจักรราชซุงเข้าด้วยกัน อารยธรรมและประวัติศาสตร์ของทิเบตจึงเริ่มต้นขึ้นภายใต้ชื่อว่า อาณาจักรทูโบ (Tubo Kingdom)

ชื่อเรียกของทิเบตที่เก่าแก่ที่สุดนั้น ได้มีปรากฏอย่างชัดเจนใน บันทึกราชวงศ์ถัง (Book of Tang) หรือ ถังซู่ (Tangshu) ซึ่งเขียนขึ้นเมื่อ ค.ศ. 941 กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์ถังกับอาณาจักรทูโบไว้ดังเนื้อความในบันทึกตอนหนึ่งว่า กษัตริย์แห่งทูโบนามพระเจ้านันมริ ชงซัน (King Namri Songtsen) ได้ทรงส่งทูตมายังจีนครั้งแรกในสมัยราชวงศ์สุยเมื่อ ค.ศ. 608 และ ค.ศ. 609 (ตรงกับรัชสมัยจักรพรรดิสุยหยางตี้) ซึ่งในบันทึกราชวงศ์ถังได้เรียกดินแดนแห่งที่ราบสูงทิเบตนี้ว่า ทูโบ (Tubo) แต่หากออกเสียงในสำเนียงจีนจะเขียนว่า 吐蕃 อ่านว่า ถู่ปอ (Tubo) หรือถู่ฟาน (Tufan) ใน ค.ศ. 640 เจ้าหญิงเหวินเฉิงของราชวงศ์ถังทรงอภิเษกสมรสกับพระเจ้าชงซัน กัมโป และหลักฐานสำคัญอีกประการหนึ่งที่ยืนยันในชื่อดังกล่าว ก็คือ การสร้างป้ายศิลาลัตยาบันสันติภาพราชวงศ์ถังและทูโบ (Tang-Tubo Peace Pledge Tablet) เมื่อ ค.ศ. 823 ซึ่งป้ายดังกล่าวยังคงตั้งอยู่หน้าวัดโจคังตราบถึงทุกวันนี้ เนื้อหาบนป้ายศิลาลาจารึกว่าด้วยคำมั่นสัญญาการเป็นพันธมิตรระหว่างราชวงศ์ถังและอาณาจักรทูโบ เขียนไว้เป็น 2 ภาษาคือ ภาษาจีนและภาษาทูโบ จากด้วยหลักฐานดังกล่าวปรากฏการเรียกชื่อทิเบตในขณะนั้นว่า “ทูโบ” อย่างชัดเจน

เมื่อมองไกลเข้าครอบครองจีนในสมัยราชวงศ์หยวน มีการติดต่อกับอาณาจักรทางปากฝั่งตะวันตกซึ่งในบันทึกราชวงศ์หยวนยังคงเรียกชื่อทิเบตว่า ทูโบ (ถู่ฟาน) ในขณะเดียวกัน นักวิชาการหลายฝ่ายได้อ้างถึงการติดต่อกับดินแดนทางตะวันออกเฉียงเหนือของที่ราบสูงชิงไห่-ทิเบต ในบันทึกสมัยราชวงศ์หยวนจึงบ้างเรียกดินแดนแถบนี้ว่า อุซอจ้าง (Usizang) ซึ่งสันนิษฐานว่า เป็นการเรียกตามชื่อแคว้นโบราณทางตอนกลางของทิเบตคือ แคว้นอุซัง (Ü-Tsang) ต่อมาสมัยราชวงศ์ชิงในรัชกาลจักรพรรดิเจียชิ่ง (Jiaqing Emperor) ได้มีการกำหนดให้เรียกชื่อทิเบตใหม่ว่า 西藏 อ่านว่า ซีจ้าง (Xizang) หากแปลตามตัวอักษร “ซี” นั้นหมายถึง ตะวันตก ส่วน “จ้าง” หมายถึง สมบัติหรือขุมทรัพย์ ในที่นี้ได้มีผู้สันนิษฐานว่า อาจมีความหมายถึงพระพุทธรูปศานาิกายวัชรยานที่แพร่หลายมาจากทิเบต ซึ่งดินแดนนั้นตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจีนนั่นเอง และชื่อคำว่า “ซีจ้าง” ยังคงใช้เรียกถึงทิเบตในจีนจนถึงทุกวันนี้⁴

⁴ Tarthang Tlku, *Ancient Tibet: Research materials from the Yeshe De Project* (California: Dharma Publishing, 1986) p. 24.

อีกประเด็นหนึ่งนั้น นักวิชาการส่วนหนึ่งเห็นว่า ชื่อเรียกตนเองของชาวทิเบตในคำว่า เบอ (Bod) ในภาษาทิเบต มีความใกล้เคียงกับคำเรียกหาของชาวอินเดียมากกว่า เพราะชาวอินเดียนั้น เรียกชื่อดินแดนทิเบตว่า โบทะ (Bhota) หรือ Bhauta หรือ Bauta และเรียกชาวทิเบตว่า Bautai อาจเป็นที่มาของการกลายมาเป็นชื่อของประเทศภูฏาน (Bhutan) ซึ่งเป็นดินแดนที่กั้นระหว่างทิเบตกับอินเดียก็เป็นได้

แต่ในทัศนะของนักภาษาศาสตร์ตะวันตกมีข้อคิดเห็นที่แตกต่างออกไป โดยสันนิษฐานว่าคำว่า Tibet หรือ Thibet น่าจะมีที่มาจากภาษาอารบิกว่า Tibat อ้างอิงตามบันทึกของพ่อค้าชาวอาหรับที่ได้เดินทางมาค้าขายกับจีนผ่านเส้นทางสายไหมเมื่อกลางคริสต์ศตวรรษที่ 9 และเมื่อพ่อค้าอาหรับเหล่านั้นเดินทางกลับได้ผ่านดินแดนทิเบตจึงได้ออกเสียงเรียกอาณานิคมแห่งนั้นว่า Tibat หรือ Tobatt ในขณะเดียวกัน นักวิชาการชาวตะวันตกบางส่วนกลับเห็นว่า คำว่าทิเบตนั้นน่าจะมาจากคำว่า Stod-bod (อ่านว่า To-bhot) เพราะคำว่า Stod (To) แปลว่า “ข้างบน” หรือ “สูง” เป็นความเห็นที่สอดคล้องกับคำว่า “สูง” ในภาษาเติร์ก (Turkic) อ่านออกเสียงว่า Tobad ดังนั้น จึงน่าจะเป็นที่มาของนามคำว่าทิเบตตามสำเนียงแบบชาวตะวันตก⁵

ดังนั้น คำว่า ทิเบต (Tibet) ที่ใช้เรียกขานในประเทศตะวันตก มีความหมายโดยรวมว่าแผ่นดินสูง (อันเป็นการเรียกตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ของทิเบตที่ตั้งอยู่บนแผ่นดินที่สูง) และเป็นที่มาของการนิยมนิยเรียกทิเบตว่าเป็น หลังคาโลก (The Roof of the World) ด้วยเหตุผลเดียวกัน

ส่วนในภาษาไทยใช้การเรียกว่า “ทิเบต” ตามแบบทางตะวันตก แต่เดิมนั้นในตำราหนังสือต่าง ๆ มีการสะกดเขียนด้วยคำว่า *ธิเบต* ต่อมาทางราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดให้ใช้คำเขียนสะกดเป็นแบบอย่างเดียวกันโดยให้ใช้เขียนว่า *ทิเบต*

อักษรภาษาทิเบต (Tibetan Alphabet)

ที่มาของตัวอักษรทิเบต

ในบันทึกประวัติศาสตร์จดหมายเหตุทิเบตได้กล่าวถึงเหตุการณ์เมื่อ ค.ศ. 632 พระเจ้าซงชั่น กัมโป (King Songtsen Gampo) ทรงดำริจะให้มีการประดิษฐ์คิดค้นตัวอักษรทิเบตเป็นของตนเอง ทรงมอบหมายให้กลุ่มขุนนางในราชสำนักของราชวงศ์ยาหลุงเดินทางไปอินเดีย เพื่อศึกษาที่มหาวิทยาลัยนาลันทาอันเป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาพระพุทธศาสนา

ต่อมา เมื่อ “**ทอนมี สัมโบทา (Thonmi Sambhota)**” หนึ่งในคณะขุนนางที่เดินทางไปอินเดียและกลับมามีทิเบต จึงได้วางรากฐานและประดิษฐ์ตัวอักษรทิเบตขึ้นใช้เป็นครั้งแรก

ตัวอักษรทิเบตที่ **ทอนมี สัมโบทา (ทอนมี สัมโบทะ หรือ ทอนมีสัมโบทา)** ประดิษฐ์สร้างขึ้นนั้นอิงมาจากรูปแบบการเขียนตัวอักษรพราหมี (Brahmi script) และตัวอักษรคุปตะ (Gupta script) ซึ่งใช้กันอยู่แพร่หลายในชมพูทวีป ณ ขณะนั้น แต่อย่างไรก็ตาม รากเหง้าของตัวอักษรทิเบตนั้นยังมีทฤษฎีและความเห็นที่ต่างกันอย่างออกเป็น 2 ทฤษฎีใหญ่ ๆ คือ

⁵ Ibid., p. 30.

8 TIBETAN ART

1. ฝ่ายที่เห็นว่าตัวอักษรทิเบตนั้น พัฒนามาจากแบบอย่างของตระกูลตัวอักษรพราหมี และตัวอักษรคุปตะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นฐานตัวอักษรใกล้เคียงกับตัวอักษรเทวนาครีและใช้ไวยากรณ์แบบภาษาล้านสฤต

2. ฝ่ายที่เห็นว่าตัวอักษรทิเบตนั้น พัฒนามาจากแบบอย่างของตัวอักษรของชาวซุง (Zhang Zhung script) ซึ่งเป็นภาษาที่อาณาจักรชาวซุงใช้เขียนอย่างแพร่หลายในช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 7 โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทฤษฎีของฝ่ายเพิน (บอน) ที่เห็นว่า วัฒนธรรมทิเบตดั้งเดิมนั้นมาจากอาณาจักรชาวซุง และอักษรทิเบตมีวิธีการเขียนและลักษณะตัวอักษรใกล้เคียงกับอักษรชาวซุงมากกว่า⁶

นอกจากนี้ ภาษาเขียนของทิเบตได้มีความเห็นและทฤษฎีจากนักวิชาการแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีที่เชื่อว่าภาษาทิเบตนั้นจัดอยู่ในกลุ่มตระกูลทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman languages) และทฤษฎีที่เชื่อว่าอยู่ในกลุ่มตระกูล (Sino-Tibetan languages)

ในส่วนภาษาพูดของชาวทิเบต ในเขตวัฒนธรรมทิเบตแบ่งภาษาออกเป็น 4 ภูมิภาคใหญ่ ๆ ได้แก่

1. ภาษาภาคกลาง หรือภาษาของแคว้นอุ-ซังในอดีต ได้แก่ แถบเมืองลาซา และชีกาเซ
2. ภาษาภาคตะวันออก หรือภาษาของแคว้นคามในอดีต ได้แก่ แถบเมืองเดเก เกียลทัง และเจคุนโด
3. ภาษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาษาของแคว้นอัมโดในอดีต ได้แก่ แถบเมือง อาบา และโคโคโนร์
4. ภาษาภาคตะวันตก หรือภาษาเตอร์-งารี ครอบคลุมตั้งแต่บริเวณเขาไกรลาสไปถึงลาดัก-ชันสการ์-บัลติส ซึ่งปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ประเทศอินเดีย-ปากีสถาน

อนึ่ง ในบริเวณตอนใต้ของทิเบตซึ่งปัจจุบันคือประเทศภูฏาน มีภาษาของชาวภูฏานเอง เรียกว่า “ภาษาซงคา (Dzongkha)” ซึ่งมีความใกล้เคียงกับภาษาทิเบตค่อนข้างมาก

ตัวอักษรทิเบตยังสามารถแบ่งออกเป็น 2 แบบ⁷ คือ

1. แบบอุเม (U-Me script) คืออักษรไม่มีหัว เป็นตัวอักษรเก่าแก่ของตัวอักษรชาวซุง ตามความเชื่อของฝ่ายคิติเพิน (บอน) นั้น ตัวอักษรแบบนี้มาจากเทพเจ้าเป็นผู้สร้างจึงมักเรียกว่า “อักษรเทพบัญญัติ” จากนั้นเทพเจ้าจึงได้ถ่ายทอดสอนให้มนุษย์สืบต่อมา

2. แบบอูเชน (U-Chen script) เป็นตัวอักษรมีหัว พัฒนามาทีหลัง แบ่งออกเป็นการเขียนแบบตัวพิมพ์ และแบบตัวเขียน หรือกุกยิก (Gyuk yig) ซึ่งแบบลายเส้นเขียนติดต่อกันแบบอักษรวิจิตร

⁶ Dotson, Brandon, *The Old Tibetan Annals: An Annotated Translation of Tibet's* (Vienna: Austrian Academy of Sciences, 2010), pp. 75-76.

⁷ กฤษดาภรณ์ หงศ์ลดาภิรมย์, *วารสารพันดารา* ฉบับที่ 4 (2554): 57.

ทิเบตสมัยก่อนประวัติศาสตร์ (Prehistoric of Tibet)

ประมาณ 7,000-1,200 ปีก่อนคริสตกาล

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในทิเบต

ในอดีตกาลที่ตั้งของทิเบตยุคดึกดำบรรพ์เป็นแหล่งที่ราบสูงอันหนาวเย็น ร่องรอยสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในทิเบต ปรากฏหลักฐานการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อย่างกระจัดกระจาย อันสืบเนื่องจากอากาศที่เบาบาง ทำให้มนุษย์โบราณมักมีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานและตั้งชุมชนตามลุ่มแม่น้ำ หลักฐานทางธรณีวิทยาพบว่าดินแดนที่เป็นที่ตั้งของทิเบตในปัจจุบัน เริ่มมีมนุษย์โบราณดำรงชีวิตอยู่ได้เมื่อโลกผ่านพ้นปลายยุคน้ำแข็งไปแล้ว สันนิษฐานว่าหลังสมัยโฮโลซีนตอนกลาง (mid-Holocene) หรือประมาณ 7,000 ปีก่อนคริสตกาล มนุษย์โบราณส่วนหนึ่งได้อพยพย้ายถิ่นจากทางตอนเหนือของจีนเข้าสู่ดินแดนทิเบต แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่สำรวจพบในทิเบตนั้น สามารถบ่งชี้ได้ว่ากลุ่มชุมชนบุพกาลเหล่านี้เริ่มมีพัฒนาการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระบบ แหล่งวัฒนธรรมยุคหินใหม่จึงมักขุดค้นพบในพื้นที่แถบลุ่มแม่น้ำและหุบเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณพื้นที่ทางภาคตะวันออก ได้แก่ เขตปกครองซัมโด (Chamdo) และญิงชี (Nyingchi) แถบที่ราบสูงทิเบตตอนเหนือ บริเวณพื้นที่เมืองชางทัง (Changtang) ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของทิเบตปัจจุบัน

ยุคหินใหม่ (Neolithic Age) 7,000-4,000 ปีก่อนคริสตกาล

ด้วยพัฒนาการของมนุษยชาติที่ผ่านพ้นหลังยุคน้ำแข็ง อากาศบนพื้นโลกเริ่มเหมาะสมในการดำรงชีวิตของเผ่าพันธุ์ แม้ว่าบริเวณที่ราบสูงทิเบตจะมีอากาศเบาบางและหนาวเย็นกว่าที่อื่น ๆ แต่การเอาชนะเหนือธรรมชาติและการสร้างสังคมสร้างชุมชนโบราณของมนุษย์ได้ทำให้มนุษย์สามารถสร้างถิ่นฐานที่อยู่อาศัยและสร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาอย่างช้า ๆ สันนิษฐานว่าสังคมมนุษย์ในยุคหินใหม่บนที่ราบสูงทิเบตนั้นมีการพัฒนาทางสังคมและศิลปวัฒนธรรมหลายประการ เช่น การริเริ่มทำเกษตรกรรม การเก็บเกี่ยวพืชพันธุ์ ลัทธิเพื่อใช้เป็นอาหารและยังใช้เป็นพาหนะ ตลอดจนการทอเครื่องนุ่งห่มเพื่อป้องกันหิมะและสายลมอันหนาวเย็น ในด้านภาชนะใช้สอย เกิดการสร้างเครื่องมือแบบง่าย ๆ เช่น อวูอูเพื่อใช้ล่าสัตว์ ขวานหินขัด หอกปลายแหลมที่ทำขึ้นจากหิน ธนู ซึ่งส่วนใหญ่ยังทำขึ้นจากหิน กระดุกสัตว์และเขาสัตว์ รวมทั้งยังเกิดการทำภาชนะดินเผาที่บ่งบอกถึงภูมิปัญญาของมนุษย์บรรพกาล นอกจากนี้ การรวมตัวกันขึ้นเป็นสังคมและชุมชนย่อมก่อให้เกิดการสร้างอาณาเขตของที่อยู่อาศัย กำแพงและการล้อมกันพื้นที่ รวมไปถึงการสร้างเครื่องมือบางประการที่อาจเกี่ยวข้องไปถึงคติความเชื่อและอารยธรรม เช่น การตั้งหินขนาดใหญ่ในลักษณะที่เรียกกันว่า “อนุสาวรีย์หิน”

ศิลปะทิเบตสมัยก่อนประวัติศาสตร์ (Prehistoric art in Tibet)

อนุสาวรีย์หิน (Megalithic) เท้าที่ปรากฏในพื้นที่แหล่งโบราณคดีของทิเบตนั้น พบทางตะวันตกเฉียงเหนือของทิเบต โดยเฉพาะบริเวณทิศตะวันออกนอกเมืองชางทัง (Changtang) เสาคหินโบราณเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของอนุสาวรีย์หินเรียกกันว่า เมนเฮียร์ (Menhir) เป็นแท่งหินตั้งขนาดใหญ่ที่วางกระจัดกระจายอยู่บนพื้นราบมีขนาดความสูงตั้งแต่ 1.3-2.5 เมตร แม้ว่าจะไม่ทราบวัตถุประสงค์ของการตั้งเสาคหินเหล่านี้

แต่สันนิษฐานว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมยุคหินใหม่ที่ก่อร่างสร้างอารยธรรมขึ้นบนที่ราบสูงทิเบต จนทำให้เกิดการรวมตัวขึ้นเป็นเขตแคว้นและดินแดน ภายใต้การปกครองและก่อเกิดสังคมยุคหินที่มนุษย์ดำรงอยู่สืบมา¹

แท่งหินตั้ง ขนาดความสูง 1.5 เมตร พบที่บริเวณนอกเมืองซางทัง เขตงารี

แท่งหินตั้งที่วางเรียงรายและแท่งหินตั้งที่ล้อมรอบด้วยก้อนหินวางเป็นวงกลม เมืองซางทัง เขตปกครองงารี

¹ Sam Van Schaik, *Tibet: A History* (New Haven: Yale University Press, 2013), p. 58.

การศึกษาทางศิลปะสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในทิเบต

เรื่องราวของการศึกษาด้านศิลปะสมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการทางโบราณคดีที่มีนักวิชาการด้านทิเบตวิทยา (Tibetology) ดำเนินการศึกษอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลทางวิชาการที่มีการศึกษาเรื่องราวสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของทิเบตอย่างชัดเจนนั้นมีบันทึกครั้งแรกในราว ๆ ต้น ค.ศ. 1900 โดยนักทิเบตวิทยาชาวเยอรมนี คือ ออกุสต์ เฮร์มานน์ ฟรังค์เคอ (August Hermann Francke) ซึ่งเป็นชาวตะวันตกคนแรก ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับศิลปะยุคหินหรือศิลปะสมัยก่อนประวัติศาสตร์จากบริเวณลาดักและพื้นที่รอยต่อพรมแดนอินเดีย-จีน ก่อนทีในภายหลัง ฟรังค์เคอจึงเดินทางเข้าสู่ทิเบตในช่วง ค.ศ. 1980-1990

ช่วงประมาณ ค.ศ. 1986 โรเบิร์ต เฮฟเนอร์ (Robert Hefner) และคณะสำรวจทางโบราณคดีได้ดำเนินการศึกษาภาพจิตรกรรมก่อนประวัติศาสตร์บริเวณภายในผนังถ้ำแถบทะเลสาบนัมโซ (Namtso Lake) ใกล้ ๆ กับนครลาซา พบว่าภายในพื้นที่ดังกล่าวซึ่งมีขนาดความสูงเพียง 3-4 เมตรและลึกประมาณ 3 เมตร มีภาพจิตรกรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์วาดไว้บนเพดานและผนังถ้ำ โดยภาพเหล่านี้นิยมใช้ในสีแดงอมน้ำตาลและสีเหลืองอมน้ำตาล มีขนาดภาพประมาณ 15-25 เซนติเมตร สิ่งที่น่าประหลาดใจยิ่งก็คือ ภาพจิตรกรรมเหล่านั้นได้ถ่ายทอดภาพที่มีลักษณะรูปทรงที่สมจริง มีลักษณะสัตว์ที่ละม้ายคล้ายเหมือนม้า จามรี และฝูงหมาป่า และที่เด่นเป็นพิเศษนั้นก็คือ ภาพของมนุษย์โบราณที่มีลักษณะการแต่งกายคล้ายการห่มคลุมด้วยหนังสัตว์ อยู่ในท่วงท่าขี่ม้าย่ำสัตว์ การวาดภาพของมนุษย์โบราณเหล่านั้นยังไม่เข้าใจการจัดวางองค์ประกอบภาพ จึงทำให้ภาพของคนและฝูงสัตว์วางทับซ้อน ๆ กันเป็นจำนวนมาก แม้ว่าภาพจิตรกรรมทั้งหมดที่ค้นพบนี้อาจไม่มีความงามในลักษณะมิติที่เสมือนจริง การจัดวางองค์ประกอบภาพก็ดูราวไร้ระเบียบแบบแผนและไร้ทิศทาง โครงสร้างและกายวิภาคสัตว์เป็นแบบพื้น ๆ ลายเส้นหยาบ ๆ แต่สำหรับในด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติแล้ว ภาพจิตรกรรมในผนังถ้ำแถบทะเลสาบนัมโซ นับเป็นหลักฐานสำคัญที่บ่งบอกถึงความเก่าแก่ของชุมชนบุพกาลที่ครั้งหนึ่งเคยตั้งรกรากแถบบริเวณที่ราบสูงทิเบตดังกล่าว²

ต่อมาเมื่อ ค.ศ. 2000 นักทิเบตวิทยาชาวจีน คือ จางย่าชา (Zhang Yasha) แห่งมหาวิทยาลัยหมินจู่ (Minzu University) ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์วิทยาและทิเบตสมัยก่อนประวัติศาสตร์ พบว่าในร่องรอยทางธรณีวิทยาและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ดึกดำบรรพ์ในทิเบต มีการรวมตัวกันในสภาพสังคมบุพกาล ครอบคลุมพื้นที่แถบบริเวณที่ราบสูงทิเบตตอนบน ทางภาคเหนือและภาคตะวันตกของทิเบตปัจจุบัน สันนิษฐานว่ามีอายุเก่าแก่ประมาณ 3,000-1,500 ปีก่อนคริสตกาล พบการใช้เครื่องมือยุคหินในการขุด ขีด แกะ และสลักเสลาเป็นภาพที่มีทั้งลักษณะรูปทรงเหมือนจริงและลักษณะเรขาคณิต มีภาพวาดลายเส้นแบบหยาบ ๆ เป็นรูปสัตว์ประเภทต่าง ๆ อาทิ จามรี กวาง ม้า และสัตว์ปีกประเภทนก นอกจากนี้ หลักฐานทางโบราณคดีและภาพวาดก่อนประวัติศาสตร์ยังมีส่วนสัมพันธ์เชื่อมโยงไปถึงวัฒนธรรมโบราณของอาณาจักรซางซุง (Zhang Zhung Kingdom) อีกด้วย ทั้งนี้เพราะมีการพบ

² Ibid., p. 63.

สัญลักษณ์ภาพแกะสลักรูปนกขนาดใหญ่ มีช่วงปีกแผ่กว้างและมีส่วนศีรษะแปลก เพราะมีลักษณะคล้าย เขาแหลม ซึ่งต่อมาได้มีการวิเคราะห์ว่าอาจจะเป็นสัญลักษณ์ของ คยุง (Khyung) หรือนกคักดีลีทรีขนาดใหญ่ ตามตำนานโบราณของคติลัทธิบอนซึ่งเป็นความเชื่อทางศาสนาแห่งแรกในดินแดนทิเบต

ภาพมนุษย์โบราณที่มีลักษณะการแต่งกายคล้ายห่มคลุมด้วยหนังสัตว์ และแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับการล่าสัตว์ในลักษณะต่าง ๆ พบภายในผนังถ้ำแถบทะเลสาบน์มโซ่ ไกล้นครลาซา

ภาพการล่าสัตว์ด้วยอาวุธและการขี่ม้าในการล่าของมนุษย์โบราณ พบภายในผนังถ้ำแถบทะเลสาบน์มโซ่ ไกล้นครลาซา

ภาพสลักบนแผ่นหินสมัยก่อนประวัติศาสตร์

การสำรวจศิลปะสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในทิเบต หรือบ้างเรียกกันว่า ศิลปะยุคหิน (Rock Art) พบมากที่สุดบริเวณภาคเหนือตอนบน และภาคตะวันตกของทิเบต โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักฐานทางศิลปะก่อนประวัติศาสตร์ที่พบมากที่สุดอยู่แถบที่ราบสูงทิเบตตอนเหนือ บริเวณพื้นที่เมืองซางทัง (Changtang) ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของทิเบตปัจจุบัน

ศิลปะสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่พบในบริเวณนี้ มักไม่ใช่ภาพจิตรกรรมที่ใช้การวาดหรือระบายสี แต่เป็นลักษณะของ Petroglyph หรือศิลปะสลักหิน หรือภาพสลักบนแผ่นหิน เป็นภาพแกะสลักลงบนหินที่ใช้การแกะสลักขึ้นเป็นภาพศิลปะก่อนประวัติศาสตร์ ใช้กระบวนการขูดขีด สกัด เจาะ ตอก และแกะสลักลงบนเนื้อแผ่นหิน มักพบบริเวณผนังผาของภูเขา ภาพสลักบนแผ่นหินเหล่านี้ล้วนมีอายุเก่าแก่มากกว่า 3,000 ปี ล่วงมาแล้ว โดยยังคงถ่ายทอดภาพเรื่องราวของสังคมยุคหินใหม่ การดำรงชีวิตของสมัยก่อนประวัติศาสตร์ การถ่ายทอดความคิดและบอกเล่าผ่านสังคมของยุคหินใหม่ ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมและชุมชน มีอำนาจเหนือสัตว์ประเภทอื่น ๆ การล่าสัตว์เพื่อยังชีพ ตัวอย่างเช่น ภาพแกะสลักการล่ากวางโดยใช้หมาป่าช่วยไล่ต้อนฝูงกวาง การล่าจามรีด้วยการขี่ม้า บทสะท้อนเรื่องราวของภาพเหล่านี้ “การขี่ม้า” เป็นลักษณะที่บอกเล่าให้เห็นถึงการควบคุมธรรมชาติของมนุษย์และการมีอำนาจเหนือสัตว์ประเภทอื่น นอกจากนี้ บนศีรษะของมนุษย์ยุคหินเหล่านี้ยังมีลักษณะที่คล้ายกับหมวกหรือเครื่องประดับที่สวมลงบนศีรษะ มีเขาแหลมหรือบ้างสันนิษฐานว่าเป็นการใช้ขนนกประดับหมวก

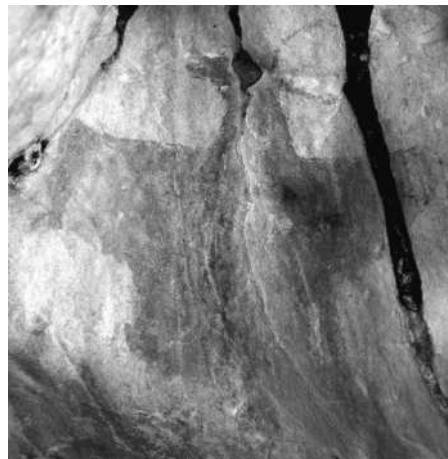
จอห์น วินเซนต์ เบลเลซซา (John Vincent Bellezza) แห่งมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย (University of Virginia) นักสำรวจและผู้เชี่ยวชาญด้านทิเบตวิทยาชาวอเมริกัน ได้ดำเนินการสำรวจเพื่อศึกษาศิลปะยุคหินแถบที่ราบสูงทิเบตตอนบน ผลจากการศึกษา วิจัยและสำรวจในพื้นที่แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายแห่ง พบร่องรอยและหลักฐานที่น่าสนใจมากมายและกลายเป็นข้อมูลสำคัญที่เปิดเผยให้เห็นถึงอดีตอันยาวนานของทิเบต การสำรวจแถบที่ราบสูงทิเบตตอนเหนือ บริเวณพื้นที่เมืองซางทังทางตะวันตกเฉียงเหนือ พบว่า ณ บริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งโบราณคดีของสมัยยุคหินใหม่ที่ส่งผ่านพัฒนาการทางภูมิปัญญาไปถึงช่วงสมัยยุคโลหะและการก่อตั้งขึ้นเป็นอาณาจักรซางซุง อันเป็นอาณาจักรโบราณที่เก่าแก่ที่สุดของทิเบต

ในพื้นที่ดังกล่าวพบสัญลักษณ์โบราณที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อของชาวทิเบต สิ่งนั้นก็คือการพบหลักฐานมากมายเกี่ยวกับภาพสลักบนแผ่นหินที่แกะสลักเป็นภาพ นกอินทรีมีเขา (horned eagle) ซึ่งตรงกับคติความเชื่ออันเก่าแก่ของทิเบตเกี่ยวกับ คยุง (Khyung) หรือนกอินทรีที่มีเขabanศีรษะในตำนานปรัมปรา และสอดคล้องกับการค้นพบภาพแกะสลักรูป “คยุง” ของจางย่าชา (Zhang Yasha) เมื่อ ค.ศ. 2000

สำหรับคติความเชื่อของชาวทิเบต “คยุง” หรือนกอินทรีมีเขา เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ในตำนาน มีบันทึกไว้ในคัมภีร์โบราณของเฟิน (บอน) ตั้งแต่ราว ๆ 800 ปีก่อนคริสตกาลหรือเกือบ 3,000 ปีก่อน แต่ประเด็นที่น่าสนใจยิ่งก็คือ “คยุง” ไม่ใช่ “ครุฑ” ตามที่มักมีหลายคนเข้าใจผิด ทั้งนี้เพราะครุฑ (Garuda) เป็นคติ

ความเชื่อที่มาจากศาสนาฮินดูเข้าสู่ทิเบตหลังศาสนาพุทธเผยแผ่สู่ทิเบตเมื่อราวคริสต์ศตวรรษที่ 7 แต่สัญลักษณ์คติความเชื่อเกี่ยวกับคยุง (Khyung) นั้นมีมานานกว่า 3,000 ปี ในขณะที่คติเกี่ยวกับครุฑเป็นสัตว์พาหนะของพระวิษณุ (พระนารายณ์) และเมื่อถ่ายทอดสู่พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่แพร่หลายในเนปาลและกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ครุฑจึงเป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึงกษัตริย์และเจ้าผู้ปกครองดินแดน ในขณะที่คยุงเป็นคติเกี่ยวกับสัตว์เทพเจ้าผู้มีหน้าที่พิทักษ์ปกป้องคุ้มครองตามความเชื่อในศาสนาพินหรือที่นิยมเรียกกันว่า “บอน” ในบันทึกเก่าแก่ของเพนกล่าวไว้ว่า “คยุง” มีลักษณะคล้ายนกอินทรีขนาดใหญ่ มีเขabenศีรษะ มักแผ่กางปีกอันกว้างใหญ่เพื่อพิทักษ์ปกป้องรักษาให้รอดพ้นจากสิ่งชั่วร้ายนานา และอยู่ในท่วงท่าสยายกางปีกโผบินบินสู่ท้องฟ้า เชื่อกันแต่เดิมว่า “คยุง” มีกำเนิดมาจากการนับถือสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ของชนเผ่าคุงโป (Kyungpo) ซึ่งเป็นมนุษย์โบราณกลุ่มแรกในที่ราบสูงทิเบต ชนเผ่าคุงโปนั้นสันนิษฐานว่าอพยพมาจากตะวันออกและตั้งรกรากสร้างถิ่นฐานขึ้นเป็นอาณาจักรทางสูงในเวลาต่อมา

ตัวอย่างภาพสลักบนแผ่นหินสมัยก่อนประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ “คยุง” หรือ สัตว์เทพศักดิ์สิทธิ์คล้ายนกอินทรีมีเขา หลาย ๆ ภาพมีอายุเก่าแก่ประมาณ 700-100 ปีก่อนคริสตกาล มีการใช้เครื่องมือประเภทหินในการเจาะ ตอก ขุด ขีด เพื่อแกะสลักให้กลายเป็นภาพของคยุง โดยส่วนใหญ่จะสร้างให้มีท่าทางแผ่ปีกกว้างใหญ่ ศีรษะที่มีเขาแหลมมักหันหน้าไปทางด้านซ้าย มีความสูงของภาพประมาณ 20-50 เซนติเมตร

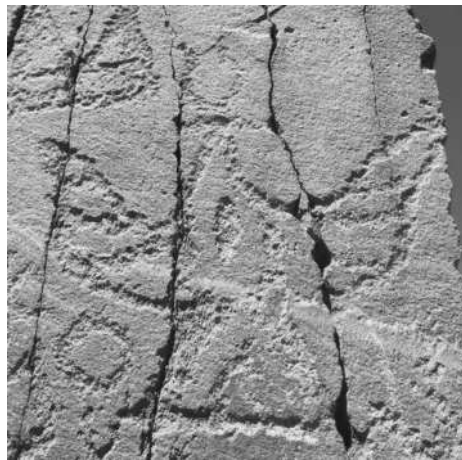

ภาพวาด “คยุง” ด้วยสีแดงบนผนังถ้ำ ลักษณะคล้ายนกอินทรีมีเขา
อายุประมาณ 700 ปีก่อนคริสตกาล พบบริเวณทิศตะวันออกของเมืองซางทัง เขตปกครองงารี

อย่างไรก็ตาม การศึกษาหลักฐานและข้อมูลศิลปะสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในทิเบตนั้น แม้ว่าเพิ่งได้รศึกษ้อย่างจริงจังและมีกระบวนการตามหลักวิชาการทั้งทางศิลปะ โบราณคดีและประวัติศาสตร์ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 และประสบปัญหาจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายครั้ง จนกระทั่งหลัง ค.ศ. 2000 การศึกษา วิจัย และสำรวจแหล่งโบราณคดีในทิเบต ได้ทำให้เกิดความกระฉับกระเฉงจากการศึกษาค้นคว้าที่ดำเนินสืบเนื่องติดต่อกันมา มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นตามลำดับ อาทิ ในช่วง ค.ศ. 1994 ได้พบแหล่งโบราณคดี

สมัยก่อนประวัติศาสตร์โดยบังเอิญ อันเนื่องจากการสำรวจเส้นทางทางรถไฟสายชิงไห่-ทิเบต ทำให้นักโบราณคดีพบเครื่องมือเครื่องใช้ในยุคหินมากมาย อาทิ มีด ขวานหิน และลูกปัด รวมทั้งยังพบภาพสลักบนแผ่นหินบนบริเวณหน้าผาแถบบริเวณเมืองรุทก (Ruthok) ในชุมชนหมู่บ้านลิ่งนาคาและรีมอดง ทำให้ในปัจจุบันได้มีการอนุรักษ์พื้นที่โดยรอบของบริเวณดังกล่าว และกำหนดให้พื้นที่ดังกล่าวเป็น **แหล่งโบราณคดีลิ่งนาคา (Luring Nakha site)** และ**แหล่งโบราณคดีรีมอดง (Rimodong site)** เพื่อรอการสำรวจศึกษาต่อไปในวันหน้า

ในจำนวนร่องรอยของสังคมยุคหินใหม่ในทิเบตนี้ แหล่งโบราณคดีที่สำคัญที่สุดและมีชื่อเสียงมากที่สุดของทิเบตในสมัยก่อนประวัติศาสตร์และได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ ได้แก่ วัฒนธรรมชาว์วอ หรือซากโบราณสถานการูป ซึ่งได้รับการสำรวจพบเมื่อ ค.ศ. 1977 และวัฒนธรรมฉูว์กั๋ง หรือวัฒนธรรมชูกั๋ง ที่สำรวจพบเมื่อ ค.ศ. 1983

ภาพแกะสลักบนหน้าผาหินรูป “คยอง”

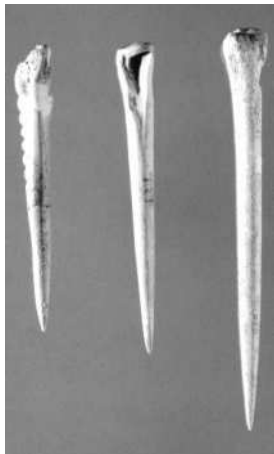

ภาพแกะสลักบนแผ่นหิน แสดงการขี่ม้าล่าสัตว์ด้วยธนู พบที่เมืองซางทัง เขตปกครองจางรี

วัฒนธรรมการุบ (Karub Culture)

วัฒนธรรมการุบ หรือ วัฒนธรรมคาโร (Kharo Culture) หรือ “วัฒนธรรมชาร์วอ (Karuo Culture)” นับเป็นวัฒนธรรมยุคหินใหม่ที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเก่าแก่ที่สุดเท่าที่มีการขุดค้นพบในทิเบตสันนิษฐานว่ามีอายุเก่าแก่มากกว่า 5,000 ปีล่วงมาแล้ว หรือประมาณ 3,300-2,000 ปีก่อนคริสตกาล สำหรับคำว่า “ชา-รวอ (Ka-ruo)” นั้น เป็นการออกเสียงในภาษาจีน ในขณะที่ทางโบราณคดีบ้างเรียกบริเวณที่ตั้งของวัฒนธรรมชาร์วอว่า แหล่งโบราณคดีการุบ (Karub Site)

วัฒนธรรมการุบ หรือ ซากโบราณสถานการุบ (Karub Ruins) นั้น ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของหมู่บ้านการุบ (Karub Village) ทางตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองซัมโด เขตปกครองซัมโด ได้รับการสำรวจและขุดค้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1977 ครั้งที่ 2 ระหว่าง ค.ศ. 1978-1979 กระทั่งครั้งล่าสุดเมื่อ ค.ศ. 2002 ครอบคลุมพื้นที่กว่า 10,000 ตารางเมตร พบร่องรอยการสร้างบ้านขนาดเล็ก การสร้างทางสัญจร กำแพง และแท่นยกพื้น อันเป็นการบ่งบอกชัดเจนเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ในอดีตกาล เท่าที่สำรวจจนถึงปัจจุบัน พบว่าวัฒนธรรมการุบบพบโบราณวัตถุจำนวนมากกว่า 7,000 ชิ้น ในจำนวนนี้เป็นเครื่องมือยุคหินใหม่ 1,060 ชิ้น ภาชนะดินเผา 1,284 ชิ้น และวัตถุประเภทต่าง ๆ ที่ทำจากกระดูกอีก 4,765 ชิ้น หลายสิ่งหลายอย่างที่พบในวัฒนธรรมการุบ เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ร่วมกันของชุมชนบุพกาล อีกทั้งการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์โบราณในชาร์วอยังพบเมล็ดข้าวฟ่างจำนวนหนึ่ง จึงเป็นที่ยืนยันได้ถึงการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมที่ไม่เพียงการเลี้ยงสัตว์ แต่ยังเป็นชุมชนที่มีการเกษตรกรรมอีกด้วย

กระดูกเข็มปลายแหลม วัฒนธรรมการุบ

ภาชนะดินเผาวัฒนธรรมการุบ ลายซิกแซกสลับฟันปลา
ขอบหยัก ช่วงล่างเรียวเข้าด้านใน ประมาณ 2,000 ปีก่อนคริสตกาล

เครื่องมือยุคหินใหม่ที่พบ ทำให้ทราบได้ว่ามนุษย์โบราณเหล่านี้ดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์ เช่น หลักฐานของขวานหินและหัวธนู ในขณะเดียวกันก็พบเครื่องมือประเภทเกษตรกรรม เช่น กระดุกสัตว์ที่เหลาให้มีรูปร่าง

คล้ายลือปลายแหลม และมิดที่ทำจากหิน โดยมีมิดเหล่านี้จะมีการเจาะรูวงกลมเล็ก ๆ ไว้ด้านบนสันนิษฐานว่าใช้ร้อยเป็นพวงหรือใช้แขวน³ เป็นต้น

นอกจากนี้ ศิลปวัตถุที่พบในวัฒนธรรมการูปประเภทภาชนะดินเผา ยังมีการตกแต่งลวดลายเรขาคณิตรอบนอกของภาชนะด้วยการขีดขีดคล้ายลายเส้นแบบซิกแซกหรือลายสลับฟันปลา นิยมระบายด้วยสีแดง สีเหลืองอมน้ำตาล และสีดำ จุดเด่นของภาชนะดินเผาของวัฒนธรรมการูปมีลักษณะคล้ายเหยือก มีรูปร่างแปลก ปากและส่วนฐานภาชนะเล็ก แต่มีส่วนลำตัวหรือท้องภาชนะกว้าง และศิลปวัตถุชิ้นที่มีชื่อเสียงมากที่สุดนั้นก็คือ ภาชนะดินเผาทรงแปลก กล่าวคือ มันมีส่วนของปากทรงกลมขนาดเล็ก คอสั้น แต่ส่วนของลำตัวหรือท้องภาชนะป่องคล้ายถุงหรือกระสอบ แยกออกเป็น 2 ส่วน ดังนั้น ภาชนะดินเผาชิ้นนี้มีปากเดียวแต่มี 2 ส่วนล่าง เมื่อรินเททั้ง 2 ส่วนก็จะไหลมารวมเป็นหนึ่งเดียวบนปากภาชนะ⁴

ภาชนะดินเผาวัฒนธรรมการูป มีรูปร่างแปลก ปากทรงกลมขนาดเล็ก คอสั้น ส่วนท้องภาชนะป่องคล้ายถุงหรือกระสอบ แต่แยกออกเป็น 2 ส่วน ลายสลับฟันปลา ประมาณ 2,000 ปีก่อนคริสตกาล

วัฒนธรรมชุกัง (Chugang Culture)

วัฒนธรรมชุกัง หรือออกเสียงในภาษาจีนว่า “วัฒนธรรมฉวีกั๋ง (Qugong Culture)” เป็นอีกหนึ่งวัฒนธรรมยุคหินใหม่ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาเรื่องราวของทิเบตในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ คณะศึกษาทางโบราณคดีของทิเบตได้มีการขุดค้นพบวัฒนธรรมชุกังเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 1983 และเปิดเผยสู่สาธารณชน

³ Ibid., pp. 177-182.

⁴ Tarthang Tulku, *Ancient Tibet: Research from the Yeshe De Project* (California: Dharma Publishing, 1986), p. 268.

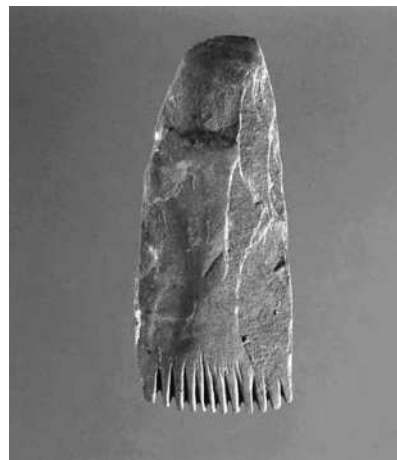
ในปีต่อมา พื้นที่ของวัฒนธรรมชุกงอยู่ในบริเวณหุบเขาทางตอนเหนือของหมู่บ้านชุกง ชานนครลาซา ซึ่งมีความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 3,950 เมตร

ร่องรอยหลักฐานจากการขุดพบซากวัฒนธรรมโบราณที่ชุกง สันนิษฐานได้ถึงความเก่าแก่กว่า 4,000 ปี หรือ 2,000 ปีก่อนคริสตกาล พบการก่อกินในลักษณะของการตั้งชุมชนโบราณ มีการพบส่วนของกองหิน และลักษณะโล่งศพโบราณ ทำให้สันนิษฐานได้ถึงการให้ความสำคัญกับความตายและพิธีกรรมบางอย่าง และสิ่งที่สร้างความน่าสนใจให้กับร่องรอยของวัฒนธรรมชุกงก็คือการขุดพบมดที่ทำมาจากหิน ขวานหิน เครื่องมือประเภทขุดเจาะ พลั่ว เข็ม ทั้งหมดล้วนสร้างขึ้นมาจากหิน โดยเฉพาะเข็มหินยังมีการเจาะเป็นรูเล็ก ๆ บริเวณด้านบน อันเป็นลักษณะคล้ายคลึงกับการทำเข็มในปัจจุบัน ต่างกันตรงที่มีขนาดใหญ่กว่า นอกจากนี้ ยังปรากฏพบเครื่องประดับเพื่อใช้ตกแต่งร่างกายอีกจำนวนมาก อาทิ ลูกปัด กำไล ภาชนะดินเผาสีดำและสีน้ำตาลแดง ดังนั้น จากหลักฐานต่าง ๆ ดังกล่าวทำให้ทราบได้ว่า มนุษย์ยุคหินใหม่ในวัฒนธรรมชุกง ดำรงชีวิตประจำวันในลักษณะแบบชุมชน มีการรวมกันเป็นสังคมติดต่อบรรพ์ ศิลปวัตถุและเครื่องมือเครื่องใช้ โบราณขบออกได้ถึงการล่าสัตว์ การทำประมงหาปลาตามแหล่งน้ำ รวมไปถึงการเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือนอีกด้วย

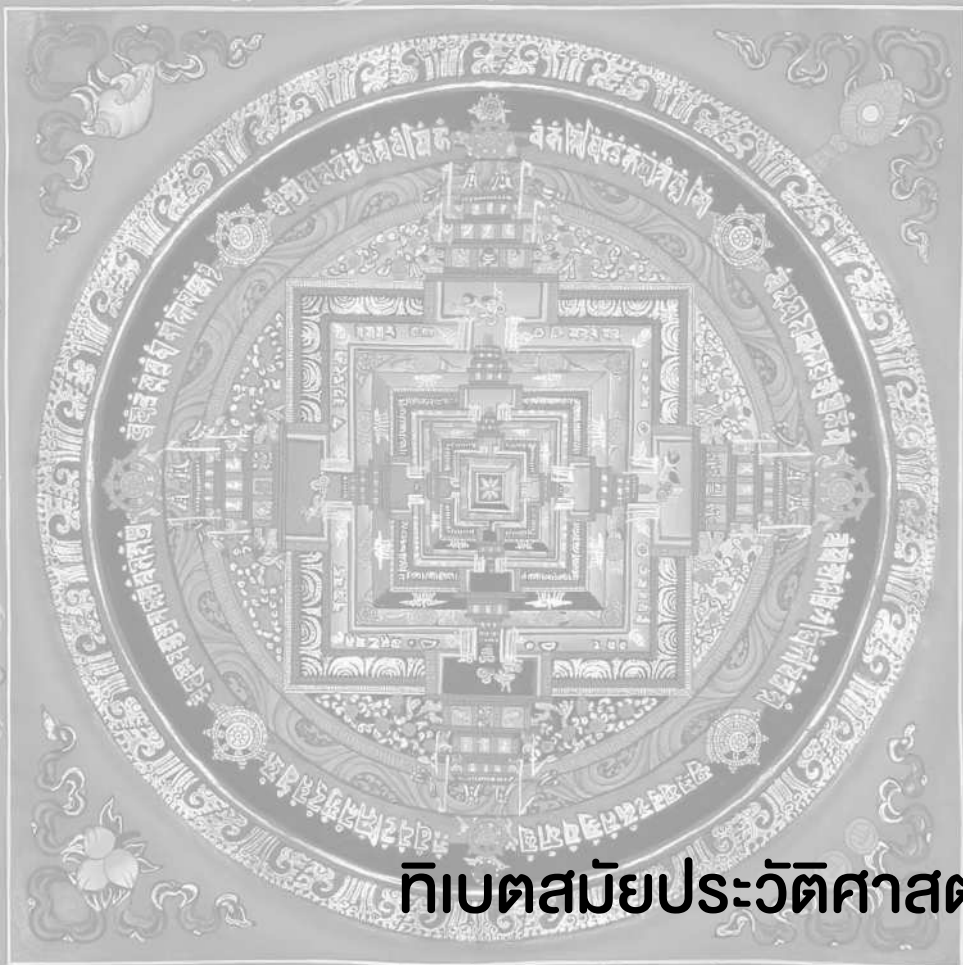
ศิลปวัตถุสำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมชุกง ตัวอย่างเช่น ภาชนะดินเผารูปใบหน้าลิง (Monkey-faced Pottery) เพราะภาชนะชิ้นนี้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปจากลักษณะที่แปลกประหลาด มีการออกแบบลักษณะของใบหน้าลิงที่เหมือนจริง มีการลงรายละเอียดในส่วนต่าง ๆ ครบถ้วน เช่น ดวงตา จมูก ปากอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ภาชนะดินเผารูปใบหน้าลิงชิ้นนี้สันนิษฐานว่าอาจมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตำนานเรื่องบรรพบุรุษที่สืบเชื้อสายจากลิงก็เป็นได้

ภาชนะดินเผาวัฒนธรรมชุกง รูปใบหน้าลิง

หวีที่ทำจากกระดูกสัตว์ วัฒนธรรมชุกง
สูง 10.5 ซม. กว้าง 4.4 ซม.

ทิเบตสมัยประวัติศาสตร์ (History of Tibet)

ก่อนเข้าสู่ทิเบตสมัยประวัติศาสตร์

บันทึกประวัติศาสตร์ของทิเบต

เรื่องราวของอดีตกาลในสมัยประวัติศาสตร์บนผืนแผ่นดินทิเบต แต่เดิมนั้นนักวิชาการฝ่ายตะวันตกมักเชื่อกันว่า ทิเบตเริ่มเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ภายหลังการสถาปนาอาณาจักรตูโป และประวัติศาสตร์ทิเบตมีความชัดเจนเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 7 ในรัชสมัยพระเจ้าซงชั่น กัมโป กษัตริย์รัชกาลที่ 33 แห่งราชวงศ์ยาหลุง เพราะเป็นสมัยที่มีการประดิษฐ์อักษรทิเบตขึ้นใช้เป็นครั้งแรก แต่ทว่าในความเป็นจริงนั้น ก่อนหน้ากัมโปอาณาจักรตูโปบนดินแดนทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของทิเบต ได้มีอารยธรรมของอาณาจักรโบราณนามว่า “ซางซุง (Zhang Zhung)” ดำรงอยู่เนิ่นนานมาก่อนแล้ว และยังเป็นต้นธารแห่งวัฒนธรรมของอาณาจักรตูโปก่อนหน้าสมัยพระเจ้าซงชั่น กัมโปขึ้นครองราชย์ ดังนั้น ด้วยหลักฐานจำนวนมากที่ได้จากการสำรวจค้นพบ จึงทราบได้ว่าอาณาจักรซางซุงในอดีตเคยมีความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมมาก่อนและมีตัวอักษรของตนเองใช้ไม่น้อยกว่า 3,000 ปีล่วงมาแล้ว และวัฒนธรรมของซางซุงทั้งคติความเชื่อและตัวอักษรต่างล้วนเป็นรากฐานที่มาของวัฒนธรรมทิเบตอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ข้อมูลทางฝ่ายตะวันตกที่กล่าวว่า สมัยประวัติศาสตร์ทิเบตเริ่มเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 7 จึงได้รับการปฏิเสธโดยสิ้นเชิง อนึ่ง แม้ว่าที่ตั้งของอาณาจักรซางซุงเป็นอาณาจักรเอกราชที่อยู่ข้างเคียงอาณาจักรตูโป ก่อนที่จะถูกผนวกรวมกับตูโปในภายหลัง อาณาเขตทั้งหมดของอาณาจักรซางซุงส่วนใหญ่ก็ล้วนอยู่ในพื้นที่ของงารีในปัจจุบัน ทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์ทิเบตให้ถ่องแท้ จึงย่อมต้องเริ่มต้นจากอาณาจักรซางซุง

สมัยประวัติศาสตร์ของทิเบตตามข้อเท็จจริงที่ประมวลจากข้อมูลที่เชื่อถือได้นั้น ประกอบขึ้นจากหลักฐานเอกสารสำคัญจากแหล่งที่มาต่าง ๆ ได้แก่

1. **คัมภีร์โบราณและบันทึกคำสอนของเพิน** ในคัมภีร์โบราณเหล่านี้มีการกล่าวถึงวัฒนธรรมของอาณาจักรซางซุงซึ่งครั้งหนึ่งในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางของเพิน หรือบอน (Bon) ซึ่งเป็นอาณาจักรเก่าแก่ก่อนอาณาจักรตูโปนับพันปี และเมื่ออาณาจักรตูโปผนวกซางซุงรวมเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกัน คำสอนของเพิน (บอน) ต่าง ๆ จึงได้รับการแปลจากภาษาซางซุงไปเป็นภาษาทิเบต รวมไปถึงคติความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตแบบทิเบตล้วนได้รับการถ่ายทอดสู่ชาวทิเบตในสมัยราชวงศ์ยาหลุงแห่งอาณาจักรตูโป ทำให้สามารถทราบถึงสังคมและประวัติศาสตร์ทิเบตในสมัยต้นประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน

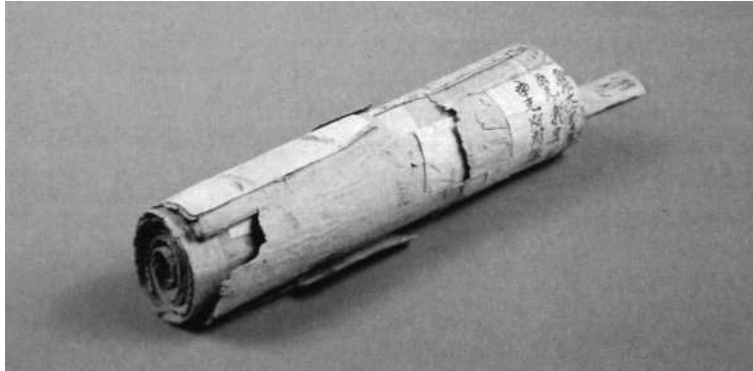
2. **บันทึกคำสอนของพระพุทธศาสนา** ประมวลเหตุการณ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในทิเบตส่วนใหญ่มาจากบันทึกคำสอนของพระพุทธศาสนาใน 4 นิกายใหญ่ ได้แก่ นิกายญิงมาปะ (Nyingmapa) นิกายจากรูปะ (Kagyupa) นิกายสาเกียปะ (Sakyapa) และนิกายเกลุกปะ (Gelugpa) รวมไปถึงนิกายโจนังปะ (Jonangpa) ในเวลาต่อมา เพราะในบันทึกของนิกายต่าง ๆ นั้น ไม่เพียงแต่มีการจดบันทึกทั้งพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา การสืบทอดคำสอนและรายนามของวัดวาอารามต่าง ๆ แต่ยังรวมไปถึงการจดบันทึกถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหลายครั้งระหว่างนิกายต่าง ๆ ของทิเบต

3. จดหมายเหตุทิเบต (The Tibetan Annals) หรือ จดหมายเหตุทิเบตฉบับเก่า (Old Tibetan Annals) บ้างเรียกกันว่า **บันทึกตุนหวง (Dunhuang manuscripts)** นับเป็นเอกสารโบราณที่ทรงคุณค่ามากที่สุดของทิเบต เขียนด้วยอักษรจีนและอักษรทิเบตโบราณ เพิ่งได้รับการค้นพบเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ม้วนจดหมายเหตุทิเบตเหล่านี้ถูกเก็บซ่อนไว้อย่างเร้นลับมานานนับศตวรรษ ในโพรงถ้ำมอเกาแห่งตุนหวง หมายเลข 17 ถ้ำมอเกาซึ่งตั้งอยู่บริเวณมณฑลกลานซูทางตะวันตกเฉียงเหนือของจีน อันเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งบนเส้นทางสายไหม (The Silk Road) เชื่อกันว่าเขียนไว้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 11 ค้นพบโดยนักโบราณคดี 2 คืออูเรล สเติน (Aurel Stein) นักโบราณคดีชาวอังกฤษและปอล เปลลียอต (Paul Pelliot) นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศส ทั้งสองอ้างว่าได้ซื้อม้วนเอกสารเหล่านั้นจากนักบวชศาสนาเต๋าชื่อ หวางหยวนลู่ (Wang Yuanlu) เมื่อ ค.ศ. 1900 หลังจากตรวจสอบข้อมูลเหล่านี้จึงได้ส่งจดหมายเหตุทิเบตไปยัง The British Library กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ และ The Bibliothèque Nationale ในปารีส ประเทศฝรั่งเศส ทำให้บันทึกโบราณเกี่ยวกับทิเบตได้รับการเปิดเผยสู่ตะวันตกตั้งแต่นั้นมา

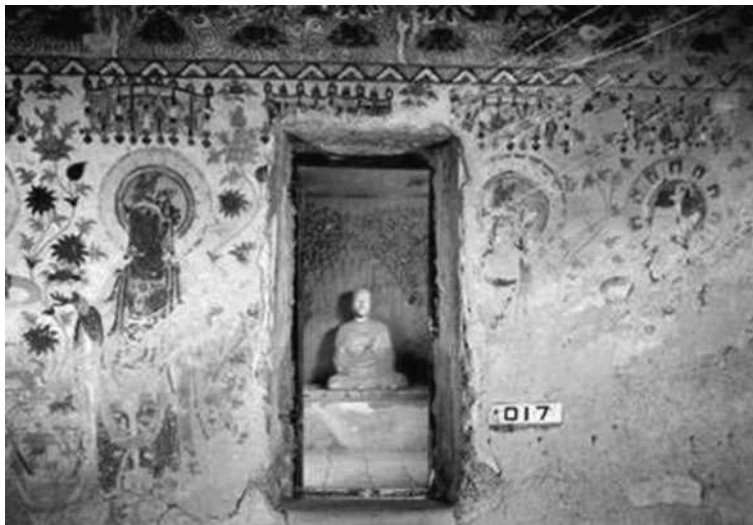
4. **บันทึกราชวงศ์ถัง หรือ ถังซู (Book of Tang)** แบ่งออกเป็น 2 ฉบับ ได้แก่ **บันทึกราชวงศ์ถังฉบับเก่า หรือจื๊อถังซู (The Old Book of Tang)** และ **บันทึกราชวงศ์ถังฉบับใหม่ หรือ ซินถังซู (The New Book of Tang)** บันทึกราชวงศ์ถังฉบับเก่า เขียนขึ้นเมื่อ ค.ศ. 941 โดยหลิวลวี่ หัวหน้าคณะบันทึกในราชสำนักราชวงศ์จิ้นสมัยหลัง เนื้อความในบันทึกฉบับเก่านี้เขียนลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในช่วงสมัยต้นราชวงศ์ถัง การอภิเษกของเจ้าหญิงเหวินเฉิงกับพระเจ้าซ่งซัน กัมโป รวมไปถึงเหตุการณ์กบฏอันลู่ซ่านในสมัยราชวงศ์ถัง ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับราชวงศ์ยาหลูแห่งอาณาจักรตูโพบชัดเจนขึ้นและได้รับการอ้างอิงมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนบันทึกราชวงศ์ถังฉบับใหม่ บันทึกในสมัยราชวงศ์ซ่งเมื่อ ค.ศ. 1044 โดยโหวหยางชิวและคณะบันทึก เนื้อความในบันทึกฉบับใหม่เขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ของราชวงศ์ยาหลู และความสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์ถังกับอาณาจักรตูโพบ รวมทั้งการอภิเษกของเจ้าหญิงจินเฉิงกับพระเจ้าตรีเด ชุกเซ็น

5. ข้อเขียนเกี่ยวกับทิเบตจากมุมมองฝ่ายนักวิชาการตะวันตกด้านทิเบตวิทยา (Tibetology) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อเขียนของ Antonio de Andrade นักบวชคณะเยซุอิตที่ได้เดินทางไปยังเมืองซาปาร์ัง และหลักฐานเกี่ยวกับอาณาจักรกูเกในทิเบตตะวันตกเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 16 และ Ippolito Desideri นักบวชคณะเยซุอิตชาวอิตาลีที่ได้อาศัยอยู่ในลาซาเป็นเวลา 5 ปีช่วง ค.ศ. 1716-1721 และการศึกษาด้านทิเบตวิทยาของสมาคมทิเบตศึกษาสากล (International Association of Tibetan Studies) หรือ IAT

บางส่วนของม้วนจดหมายเหตุทิเบตที่พบในถ้ำม่อเกาหมายเลข 17
ขนาดความยาว 4.34 เมตร และกว้าง 0.258 เมตร

ถ้ำม่อเกาหมายเลข 17 สถานที่ค้นพบจดหมายเหตุทิเบตฉบับเก่าหรือบันทึกตุนหวง

กล่าวโดยสรุปคือ สมัยประวัติศาสตร์ของทิเบตส่วนใหญ่้นั้นมาจากคำสอน จดหมายเหตุและบันทึกโบราณ ซึ่งมีเขียนไว้ทั้งภาษาซางซุง ภาษาทิเบตโบราณ ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ การเทียบเคียงข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นกลางจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ในขณะที่การลำดับสมัยประวัติศาสตร์ทิเบตจากข้อมูลฝ่ายตะวันตกกับข้อมูลฝ่ายจีนยังมีความแตกต่างกันมาก แม้จะเป็นเหตุการณ์เดียวกันก็ตาม ทั้งนี้เป็นเพราะสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางความคิดที่แตกต่างระหว่างนักวิชาการในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเรื่องราวด้านศิลปะทิเบตผ่านประวัติศาสตร์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอ้างอิงและตรวจทานจากแหล่งข้อมูลหลายด้านประกอบรวมเข้าด้วยกัน เพื่อให้แสงสว่างแห่งปัญญาที่อยู่นอกเหนือจากอคติและความขัดแย้งทางการเมืองเป็นตัวกำหนดเนื้อหาและข้อเท็จจริงสืบไป

**อาณาจักรซางซุง
(Zhang Zhung Kingdom)**

ประมาณ 1,200 ปีก่อนคริสตกาล-ค.ศ. 645

ท่ามกลางสายลมและละอองดินอันแห้งแล้งบนพื้นที่ดินแดนบริเวณที่ราบสูงซางทัง (Chang Tang plateau) ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของทิเบตปัจจุบัน เป็นที่ตั้งของอาณาจักรโบราณแห่งซางซุง (Zhang Zhung) หรืออาณาจักรที่สาบสูญ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่ท่ามกลางหินผาชันและหุบเหวลึก ท่ามกลางภูเขาที่เรียงราย สลับซับซ้อนเชื่อมต่อกันเป็นแนวล้นเขมามาอย่างยาวนานนับพันปี เรื่องราวของอาณาจักรซางซุงเพิ่งได้รับการเปิดเผยจากโลกตะวันตกเมื่อไม่นานมานี้ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ในฐานะอาณาจักรเร้นลับที่สาบสูญ แต่ทว่านามของ “ซางซุง” นั้น มีบันทึกไว้อย่างยาวนานแล้วในคัมภีร์โบราณของ “เพ็น” หรือที่นิยมเรียกกันว่า “บอน (Bon)” และนับเป็นอาณาจักรที่สำคัญยิ่งต่อรากฐานการศึกษาสมัยประวัติศาสตร์ของทิเบต มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับยุคหินใหม่ในทิเบต และส่งผ่านต่อไปยังราชวงศ์บูโง ดังนั้น หากต้องการศึกษาที่มาและเรื่องราวของประวัติศาสตร์ทิเบต ย่อมต้องเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับอาณาจักรซางซุงอย่าง ไม่อาจปฏิเสธ

อาณาจักรซางซุง (The Zhang Zhung Kingdom) หรืออาจเขียนว่า Shang Shung หรือ Xang Xung เป็นการออกเสียงเรียกตามภาษาทิเบต ในภาษาจีนจะเรียกชื่อซางซุงว่า **เซียง-สยง (Xiangxiong)** หรือ **หยางถง (Yangtong)** เป็นอาณาจักรโบราณที่มีความเก่าแก่มากกว่า 3,000 ปีล่วงมาแล้ว และนับเป็นอาณาจักรแห่งแรกในสมัยประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนดินแดนทิเบต

ซากพระราชวังคยุงลู่ เมืองหลวงของอาณาจักรซางซุง

ในสมัยโบราณ อาณาจักรซางซุงมีอาณาเขตกว้างใหญ่ ประกอบด้วยดินแดนตอนบนของทิเบตตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือในปัจจุบัน ครอบคลุมบางส่วนของเนปาล ลาดักในอินเดียตอนเหนือ แคชเมียร์ ในปากีสถาน และบริเวณพื้นที่คาราโครัมของจีน

การศึกษาถึงความเก่าแก่ของร่องรอยบนชั้นดินของอาณาจักรชางซุง พบว่าในพื้นที่ดินแดนบริเวณที่ราบสูงชางทัง ได้รับสำรวจทางภูมิศาสตร์และธรณีวิทยา พบว่าจากการสำรวจบริเวณชั้นดินและฟิสิกส์วงปีต้นไม้ (tree ring) ในแถบชางทัง พบหลักฐานทางด้านชีวภาพ ซากพืชซากสัตว์ที่ทับถมในหินตะกอนและฟอสซิลดึกดำบรรพ์ ทำให้สันนิษฐานได้ว่า ณ พื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของอาณาจักรชางซุงมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนบุพกาลในสมัยยุคหินใหม่อย่างชัดเจน¹ ดังเช่นที่มีการสำรวจพบการสร้างอนุสาวรีย์หิน (Megalithic) ทางทิศตะวันออกนอกเมืองชางทัง สอดคล้องกับการค้นพบภาพแกะสลักบนผนังหรือภาพสลักบนแผ่นหิน (Petroglyph) แถบที่ราบสูงทิเบตตอนบนและหุบเขาทางตะวันตกของทิเบต สิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการจากนักทิเบตวิทยา นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีทั้งจากตะวันตกและนักวิชาการจีน ดังนั้น จึงเป็นที่แน่ชัดว่า ณ ดินแดนที่ราบสูงชางทังซึ่งเป็นที่ตั้งของอาณาจักรชางซุงจึงมีความเกี่ยวข้องกับการดำรงวิถีชีวิตของมนุษย์ในลักษณะของสังคมที่อยู่รวมกันเป็นชุมชนและก่อร่างสร้างอารยธรรมที่ส่งผ่านจากวัฒนธรรมยุคโลหะ (Iron Age Culture) ไปสู่วัฒนธรรมสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น จากสังคมดึกดำบรรพ์กลายมาเป็นชุมชนขนาดใหญ่และท้ายที่สุดคือการก่อตั้งขึ้นเป็นอาณาจักรที่มีวัฒนธรรมและปรากฏการเขียนตัวอักษรเพื่อบันทึกเรื่องราวที่ผ่านมา

มูมด้านบนของซากพระราชวังคยุงลงแห่งชางซุง แสดงให้เห็นถึงการก่อสร้างในแนวลดหลั่นคล้ายเมืองบนภูเขา ซึ่งเป็นต้นแบบที่มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมทิเบตในสมัยต่อมาทั้งอาณาจักรบูโและกุเก

¹ Tarthang Tlku, **Ancient Tibet: Research materials from the Yeshe De Project** (California: Dharma Publishing, 1986), p. 298.

ทักษะเชิงประวัติศาสตร์ที่มีต่ออาณาจักรชางซุงนั้น มีประเด็นถกเถียงในเชิงวิชาการในหลายแง่มุม ได้แก่ ที่มาของชนชาติชางซุงซึ่งมีความเร้นลับและเป็นปริศนา เรื่องราวก่อนการก่อตั้งขึ้นเป็นอาณาจักร ตลอดจนกษัตริย์ผู้ปกครองดินแดนยังมีความรางเลือนและคลุมเครือ ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องราวในตำนานมากกว่าบันทึกทางประวัติศาสตร์ แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธได้เลยนั้นคือ “อาณาจักรชางซุง” นั้นมีอยู่จริง ดังหลักฐานที่มีบันทึกไว้ในคัมภีร์โบราณของเพ็น หรือ บอน (Bon) และมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางการปกครองที่เป็นปึกแผ่น มีภาษาและตัวอักษรมานานกว่า 3,000 ปี มีความรุ่งเรืองทั้งทางวรรณกรรมและวัฒนธรรม และเป็นรากฐานที่มาของวัฒนธรรมทิเบตในปัจจุบัน

ศิลปะและวัฒนธรรมของอาณาจักรชางซุง

สถาปัตยกรรมของชางซุง

ที่ตั้งของอาณาจักรชางซุงอยู่ในบริเวณที่ราบสูงชางทั้งทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของทิเบต อยู่ในเขตปกครองงารี (Ngari) ที่ซ่อนตัวอยู่ท่ามกลางทิวเขาอันสลับซับซ้อน มีลักษณะเป็นหุบผาชัน (Canyon) ซึ่งเป็นภูมิประเทศที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนของกลุ่มหุบเขาที่ถูกกัดเซาะผิวดินและหินทรายสีแดง รอบ ๆ อาณาบริเวณมีความลาดเอียงตามเนินเขาล้ำชันชันบันได นอกจากนี้ บริเวณใต้เนินเขาต่าง ๆ ยังมีการขุดเจาะช่องเป็นโพรงถ้ำจำนวนมาก ซากปรักหักพังของสถาปัตยกรรมโบราณของอาณาจักรชางซุงจึงตั้งอยู่เรียงรายตามส่วนต่าง ๆ ในหุบเขาที่ดูเร้นลับตามธรรมชาติ

อาณาจักรชางซุงยามรุ่งเรืองในอดีต มีบันทึกไว้ในคัมภีร์โบราณของเพ็นไว้ว่า ชางซุงนั้นประกอบด้วยพื้นแผ่นดินแดนที่ประกอบขึ้นจาก 3 ส่วนอาณาเขต ประกอบด้วยโกบา (Go-ba) คือส่วนด้านนอก พุกปา (Phug-pa) คือส่วนด้านใน และบาร์บา (Bar-ba) คือส่วนตรงกลาง เรียกกันว่า “สามประตู” หรือ *โกฟุกผาร์ซุม (Go-Phug-Bar-sum)* หากเปรียบเทียบกับดินแดนทิเบตในอดีตนั้น โก (Go) หรือ “ประตู” อยู่ในแถบแคว้นคามและอัมโด บาร์ (Bar) หรือ “กลาง” อยู่ในแถบแคว้นอุ-ซัง และพุก (Phug) หรือ “ด้านใน” อยู่ในแถบแคว้นงารี ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ที่ตั้งส่วนใหญ่ของอาณาจักรชางซุงจึงมีศูนย์กลางอยู่ในแคว้นงารีหรือเขตปกครองงารีในปัจจุบันนั่นเอง และใจกลางของผืนแผ่นดินของอาณาจักรชางซุงก็คือ “กั๋ง ตีเซ” หรือ ภูเขาโกรลาศ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ของชางซุง รวมทั้งเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ในทุก ๆ นิยายของศาสนาพุทธในทิเบตเช่นกัน

ภูเขาไกรลาส หรือกััง ดิเซ ภูเขาศักดิ์สิทธิ์ของอาณาจักรชางซุง

แม้ว่าบันทึกทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเริ่มต้นของอาณาจักรชางซุงจะคลุมเครือและรางเลือน และยังต้องการหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนมากกว่านี้ก็ตาม แต่สิ่งที่แน่ชัดก็คือความเกี่ยวข้องกับชุมชนบรรพกาลในยุคหินใหม่ที่ปรากฏเป็นจำนวนมากนั้น ค้นพบได้ในแถบพื้นที่ของเขตงาซีหรือก็คือ ดินแดนของอาณาจักรชางซุง ย่อมพิสูจน์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงรอยต่อของประวัติศาสตร์ อันเป็นที่มาของทิเบตว่ามีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรชางซุงชัดเจน ในคัมภีร์โบราณของเพิน (บอน) ได้มีการกล่าวถึงตำนานปรัมปราของอาณาจักรชางซุงไว้ว่า ปฐมกษัตริย์พระองค์แรกของชางซุงมีพระนามว่า **พระเจ้าตรีเวอร์ ลาเจ เซอร์กี ชารูเชิน (King Triwer Laje Sergyi Jaruchen)** ทรงเป็นกษัตริย์ผู้ปรีชาสามารถในการครองแผ่นดินและมีพระชนม์ชีพในสมัยเดียวกับพระพุทธเจ้าเซนรับ มิโวเซ (The Buddha Tonpa Shenrab Miwoche) พระศาสดาแห่งคติเพินหรือพุทธเพิน หรือก่อนพระศากยมุนีพุทธเจ้า (Shakya-muni Buddha) ในชมพูทวีปถึง 1,000 ปี

นอกจากนี้ ในคัมภีร์โบราณของเพินยังได้บันทึกไว้ว่า อาณาจักรชางซุงนับตั้งแต่พระเจ้าตรีเวอร์ ลาเจ เซอร์กี ชารูเชินสถาปนาอาณาจักรได้มีกษัตริย์สืบราชสันตติวงศ์ติดต่อกันรวมทั้งหมด 18 พระองค์ แต่ไม่มีบันทึก รายพระนามและปีศักราช จึงไม่สามารถระบุชี้ชัดในลำดับพระนามต่าง ๆ ได้² ตราบจนกระทั่งถึงกษัตริย์ องค์สุดท้ายของอาณาจักรชางซุง คือ พระเจ้าลิกมินชา (King Ligmincha หรือ Ligmigya) ถูกปลงพระชนม์ โดยกษัตริย์แห่งอาณาจักรทูโบ จึงทำให้นับตั้งแต่นั้นมาอาณาจักรชางซุงถูกผนวกรวมเข้ากับอาณาจักรทูโบ กลายมาเป็นผืนแผ่นดินเดียวกันสืบมาจนถึงปัจจุบัน

² Ibid., p. 302.

นักประวัติศาสตร์หลายฝ่ายเห็นว่า แม้ว่าเรื่องราวของอาณาจักรซางซุงและกษัตริย์ผู้ครองดินแดน
แห่งนี้ดูราวกับเป็นตำนานมากกว่าประวัติศาสตร์ แต่ก็ยอมรับในสถานะของซางซุงว่า เป็นอาณาจักรเก่าแก่
ที่มีอยู่จริงและเป็นรากเหง้าของทิเบตอย่างแท้จริงเช่นกัน

ซากป้อมปราการอาณาจักรซางซุงบริเวณด้านล่างของเนินเขา

โพรงถ้ำรอบ ๆ บริเวณซากอาณาจักรซางซุง

อาณาจักรชางซุงมีเมืองหลวงคือ **คยุงlung (Khyunglung)** หรือ **คยุงlung งุลคาร์ (Khyunglung Ngulkhar)** หมายถึง “พระราชวังแห่งหุบเขาคยุง” ตั้งอยู่ ณ บริเวณทิศตะวันตกเฉียงใต้ของ “กั๋ง ตีเซ” หรือ ภูเขาไกรลาส เป็นที่น่าสังเกตว่าชื่อราชธานีในคำว่า “คยุงlung” นั้น ในเอกสารฝ่ายตะวันตกมักแปลกันว่า Silver Palace of Garuda Valley (พระราชวังเงินแห่งหุบเขาครุฑ) ซึ่งนัยของคำว่า “คยุง” มาจากคติความเชื่อเก่าแก่ของชาวทิเบตที่มีมาแต่โบราณ มีบันทึกไว้ในคัมภีร์โบราณของเพ็น (บอน) กว่า 3,000 ปีมาแล้ว และที่สำคัญยิ่งก็คือ “คยุง” (Khyung) คือ นกอินทรีมีเขาที่มีขนาดใหญ่ หรือ “คาติง (Khading)” ลัทธิศักดิ์สิทธิ์ในตำนานของชาวเพ็นแห่งชางซุง แต่ไม่ใช่ครุฑ (Garuda) ที่มาจากอิทธิพลศาสนาฮินดูสู่พระพุทธศาสนาวัชรยาน (ต่อมา คำว่า “คยุง” ได้ถูกนำมาใช้เรียกในความหมายของครุฑ จึงเป็นสาเหตุให้เกิดความเข้าใจผิดในลักษณะของคยุงตามความหมายดั้งเดิมในลัทธิเพ็น) ในประเด็นดังกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับหลักฐานภาพสลักบนแผ่นหินมากมายที่พบในอาณาเขตของชากอาณาจักรชางซุง ต่างล้วนแกะสลักหรือวาดเป็นรูปนกอินทรีมีเขา ปีกแผ่กว้างใหญ่โต แต่ไม่ใช่ครุฑตามการตีความของนักวิชาการตะวันตก

สัญลักษณ์โลหะรูป “คยุง” ลัทธิศักดิ์สิทธิ์ในตำนานของชางซุง ที่พบในแถบชากเมืองคยุงlung งุลคาร์

เมื่อ ค.ศ. 1988 โชเกียล นัมโค นอร์บู (Chogyal Namkhai Norbu) ศาสตราจารย์ด้านทิเบตศึกษา และผู้เชี่ยวชาญโบราณคดีอาณาจักรชางซุง ได้นำทีมคณะสำรวจร่องรอยเมืองหลวง “คยุงlung” แห่งอาณาจักรชางซุงแถบบริเวณตอนบนของบริเวณหุบเขาสัตเลจ (Sutlej Valley) เนินดินต่าง ๆ ที่สำรวจพบนั้น มีลักษณะของการก่อสร้างกำแพงล้อมรอบ มีการยกพื้นเนินดินสูงคล้ายกับการสร้างป้อมปราการหรือปราสาทราชวังบนยอดเขาสูง ท่ามกลางซากที่คาดว่าเป็นที่ตั้งของพระราชวังของชางซุง ประกอบไปด้วยภูเขาที่เรียงรายสลับซับซ้อนเชื่อมต่อกันเป็นแนวสันเขา ตามเนินเขามีการก่อสร้างคล้ายขั้นบันไดและเนินเขาต่าง ๆ นั้น ยังขุดเจาะช่องเป็นโพรงถ้ำจำนวนมากอีกด้วย